

Józef Zabielski

"Die Würde des Lebens, Fragen
medizinischer Ethik", Hans Rotter,
Innsbruck-Wien 1987 : [recenzja]

Collectanea Theologica 62/1, 189-191

1992

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

czenia historycznego jak i transcendentnego. Oczywiście wolność może doprowadzić i do jej wypaczenia, choćby w postaci formalizmu.

W końcowych uwagach podniesiono jeszcze rangę dostrzegania raportu między zasadami pryncypialnymi a sytuacją historyczną. Także i dowartościowanie prawa w odniesieniu do miłości nie jest obojętne we właściwym widzeniu podstaw obowiązków.

Zaprezentowane dzieło w toku poczynionych analiz wsparte zostało przed każdym punktem w ramach poszczególnych rozdziałów skrótownym zestawem źródeł i literatury. Jest to znaczące uzupełnienie, choć ograniczone w znacznym stopniu do literatury w języku włoskim, zawiera jednak liczne przekłady.

Włoski badacz zwracając uwagę na odrodzenie etyki wskazuje na pewne procesy, które nadal w wielu przypadkach są na etapie realizacji, uścisień czy wyjaśnień. Widać zatem, iż jest to zjawisko żywe, dynamiczne i nadal otwarte na nowe nurty czy osiągnięcia badawcze. Dynamizm ten jest specyficzny. Zauważyć można, iż autor prawie nie dostrzega Europy Wschodniej. Prawdą jest, iż może trudno wskazać podobne autorytety, o których mówi, ale nie można zapomnieć o szerokich procesach, o ich wielkim znaczeniu przerastającym ograniczenia geograficzne, polityczne czy kulturowe. Widać u autora podział Europy, dwubiegunowy jej rozwój.

Odrodzenie etyki to nie tylko teoretyczne analizy, lecz to także postawy życiowe i praktyczne realizacje ethosu, wartości i obowiązków. Zwłaszcza ethos pozostanie pewnym znakiem postaw ludzkich, które wymykają się ze schematycznych opracowań. Jego przejawy wolności mogły doprowadzić do przemian kultury współczesnej.

Interesujące opracowanie M. Bizzotto jest przykładem akademickiego podejścia do zamierzonego zadania. Jest próbą pewnych systematyzacji i schematycznych zaklasyfikowań. Jest to cenne, potrzebne i znaczące. Otwartość na realia życia wymaga jeszcze więcej, kontekst kultury współczesnej jest tak bogaty, iż ethos, wartości i obowiązki czekają na dalsze studia, opracowania i badania.

ks. Andrzej F. Dziuba, Warszawa

Hans ROTTER, *Die Würde des Lebens, Fragen medizinischer Ethik*, Innsbruck-Wien, Tyrolia-Verlag 1987, ss. 118.

Zagadnienie życia ludzkiego, choroby, cierpienia i śmierci są dla człowieka problemami podstawowymi. W obliczu tych problemów człowiek może najbardziej zrozumieć sam siebie oraz określić swój stosunek do przyjętej i wyznawanej wiary. To stwierdzenie Hansa Rottera ze wstępu do książki *Die Würde des Lebens* (Godność życia) nie tylko wykazuje zasadność podejmowanej problematyki, lecz i doskonale weryfikuje się w poglądach i życiu współczesnych ludzi. Przykładem niemalże klasycznym jest „dyskusja” społeczeństwa polskiego nad projektem ustawy o ochronie życia poczętego.

Podtytuł książki wyjaśnia, że autor próbuje odpowiedzieć na szereg dręczących ludzkłość pytań etycznych z dziedziny medycznej (*Fragen der medizinischen Ethik*).

Całość rozważań H. Rottera dzieli na 11 rozdziałów. Każdy z nich poświęcony jest konkretnemu problemowi etyczno-medycznemu. Rozdział pierwszy nosi tytuł: *Kirche und Moral* (Kościół i moralność). Autor zajmuje się relacją między Kościołem a jego nauką moralną. Rozważa takie zagadnienia jak: sumienie a wspólnota (*Gewissen und Gemeinschaft*), zasięg i zakres nieomyłnej nauki Kościoła (*Grenzen der Unfehlbarkeit*) oraz wskazuje na ostateczną i nieomylną instancję Urzędu Nauczycielskiego Kościoła (*Die Kompetenz des kirchlichen Lehramts*).

Tematem wiodącym rozdziału drugiego jest wartość i godność życia (*Der*

Wert des Lebens). Na wartość życia ludzkiego patrzy Autor przez pryzmat wielorakich zagrożeń i niszczenie tego życia, czego przykładem może być 30 do 50% zabijanie poczętych dzieci, upowszechniająca się praktyka eutanazji, nasilenie terroru i różnicy rewolucji oraz wojen we współczesnym świecie. Na tym tle, w świetle chrześcijańsko-humanistycznej tradycji, H. R o t t e r ukazuje podstawowe motywy wartości i godności ludzkiego życia (*Die Begründung des Wertes des menschlichen Lebens*), jego ograniczoność i uwarunkowania (*Grenzen im Wert des menschlichen Lebens*), oraz skutki i praktyczne wymogi tak pojmowanej godności życia (*Folgerungen für das Verständnis des Wertes des Lebens*).

W następnym rozdziale poruszona została problematyka etyczna medycyny genetycznej (*Probleme der genetischen Medizin*), z uwzględnieniem takich zagadnień szczegółowych jak: pojęcie techniki genetycznej (*Die Genetechnik*), spojrzenie historyczne na ten problem (*Geschichtlicher Rückblick*) oraz stanowisko teologii moralnej w tej sprawie (*Moraltheologische Stellungnahme*). To ostatnie zagadnienie zasługuje na szczególne podkreślenie z racji jasnego i szerokiego omówienia oficjalnego stanowiska Kościoła w stosunku do tego problemu. Pozytywną stroną tego ujęcia jest także wskazanie religijno-humanistycznych następstw i skutków takiego stanowiska Kościoła.

Czwarty rozdział książki poświęcony jest doświadczeniom i poszukiwaniom prenatalnym (*Die Schwangerenuntersuchung*). Autor omawia tu antropologiczne i etyczne przesłanki tego zagadnienia (*Antropologische und ethische Voraussetzungen*), próbuje dokonać oceny etycznej tego typu doświadczeń (*Zur ethischen Bewertung der Schwangerenuntersuchung*) oraz przestrzega przed pozostawieniem decyzji w tej sprawie tylko i wyłącznie sądom sumienia pojedynczych osób: lekarza, matki itp. (*Die Achtung vor der Gewissensentscheidung*).

Tematem rozdziału piątego jest problem zabijania nienarodzonych (*Abtreibung*). H. R o t t e r wskazuje tu na ciągłą aktualność tego zagadnienia, zarówno dla poszczególnych osób, jak i całej społeczności Kościoła. Podkreśla też jasne i niezmiennie stanowisko Kościoła w tym względzie: *Die Kirche hat die Abtreibung von Anfang an abgelehnt* (s. 56). Podaje też czysto ludzkie argumenty odrzucenia przez Kościół aborcji i jednoznaczna jej ocenę moralną. Z zagadnień szczegółowych omawia tu przeciwwskazania medyczne (*Die Indikation*), ocenę moralną tego postępowania (*Die indirekte Tötung*), społeczną odpowiedzialność osób podejmujących decyzję o zabiciu nienarodzonych (*Abtreibung und gesellschaftliche Verantwortung*), jak również zestawia problemy moralne i prawne tego zagadnienia (*Zum Verhältnis von Sittlichkeit und Recht*).

Szósty rozdział poświęcony jest problemowi transplantacji organów (*Probleme der Organtransplantation*), co stało się szczególnie ważne w ostatnich latach. Zagadnienie to rozważa poprzez zwrócenie uwagi na odbiorcę danego organu (*Probleme des Organempfängers*) oraz jego dawcę (*Probleme des Organspenders*). W rozdziale następnym zajmuje się zagadnieniem eksperymentów na zwierzętach (*Tiereexperimente*). Omówiona tu została etyczna strona doświadczeń medycznych na zwierzętach, sposoby ich uśmiercania oraz moralna odpowiedzialność i zasadność tego typu doświadczeń.

Bardziej newralgiczny problem został poruszony w rozdziale siódmym, w którym Autor zastanawia się nad sensem ludzkiego cierpienia (*Hat das Leid einen Sinn?*). Cierpienie, będąc stałą składową ludzkiego życia, domaga się uznania i określenia jego sensu i wartości, co szczególnie jest ważne dla ludzi stojących w obliczu śmierci bądź w inny sposób przeżywających dotkliwe trudności życiowe. Jednoznaczne stanowisko jest tu dość trudne do uchwycenia. Stąd też H. R o t t e r patrzy najpierw na problem cierpienia przez pryzmat historii stanowisk w tej dziedzinie (*Das Verständnis des Leidens in der Geschichte*), aby później móc przedstawić antropologiczno-chrześcijań-

skie podstawy sensu cierpienia (*Zum anthropologisch-christlichen Sinn des Leidens*).

W kolejnym rozdziale zastanawia się Autor nad konkretną formą cierpienia, jaką jest choroba oraz jej uwarunkowania wynikające z zagrożeń istniejących w świecie, zwłaszcza płynących z otoczenia i środowiska ludzkiego życia. Tym samym zagadnieniem zajmuje się też w rozdziale dziewiątym, gdzie próbuje ukazać właściwą postawę ludzi zdrowych wobec cierpiących, zwłaszcza w sytuacjach granicznych (*Wahrheit am Krankenbett*). Uwzględniając różnorodność poglądów i stanowisk w tej sprawie dochodzi do wniosku, że zatajenie prawdy przed śmiertelnie chorym nie jest postawą właściwą: *Verleugnung ist keine Lösung* (s. 94). Niemniej jednak omawia też następstwa takiej decyzji i formę jej przekazania (*Risiko und Kunst der rechten Information*).

Dziesiąty rozdział poświęcony jest moralnym problemom związanym z ustaleniem momentu i kryterium śmierci (*Moraltheologische Fragen zum Todeszeitpunkt*). Zagadnienie to rozwiązuje poprzez określenie istoty śmierci (*Die Definition des Todes*). Z punktu widzenia filozofii przez śmierć można rozumieć *Ende der personalen Lebensgeschichte* (s. 100). Bardziej precyzyjnie ukazuje się istota śmierci w rozumieniu teologicznym, gdzie życie pojmowane jest *als Begegnung mit Gott und Stellungnahme zu ihm* (s. 101). Życie człowieka trwa tak długo, *wie Bewusstsein und Freiheit andauern* (s. 101). Tak rozumując H. Rotter dochodzi do zdefiniowania śmierci *Wo die Fähigkeit dazu endgültig geschwunden ist, ist das am menschlichen Leben zu Ende, was vor Gott Bedeutung hat* (s. 101). W dalszej kolejności Autor omawia kryteria śmierci (*Kriterien des Todes*), oraz teologiczno-moralną stronę tego zagadnienia (*Moraltheologische Problem*).

Ostatni rozdział książki poświęcony został eutanazji (*Sterbehilfe — Tod auf Wunsch*). Autor dokonuje tu historycznego przeglądu problemu eutanazji (*Die Geschichte der Eutanase*), omawia to zagadnienie od strony psychologicznej (*Sterbehilfe psychologisch gesehen*), prawnej (*Sterbehilfe recht gesehen*) oraz teologicznej (*Sterbehilfe theologisch gesehen*) dokonując moralnej oceny tego typu działania.

Ukazany układ treści omawianej książki dowodzi, że Autor zajmuje się bardzo ważnymi problemami nie tylko z pogranicza medycyny i moralności, ale pogłębia te zagadnienia pod względem filozoficznym i teologicznym. Chodzi mu nie tylko o zwykły opis pewnych form zachowań ludzkich i postępowania służb medycznych, lecz pogłębiona analiza prowadzi do stawiania pytań w umyśle i sumieniu zarówno poszczególnych osób przeżywających bądź też doświadczonych wydarzeniami z dziedziny istoty życia, jego uwarunkowań i celu, jak również lekarzy i innych ludzi, którzy się z tymi problemami stykają w pracy zawodowej. Rozważania swe prowadzi Autor w świetle poglądów katolickiej teologii moralnej. Ukazuje nie czysto osobiste przemyślenia i poglądy, ale podaje rozumienie tych problemów w świetle oficjalnej nauki Kościoła. Taki sposób ujęcia zagadnienia życia pozwala czytelnikowi na prawidłowe i odpowiedzialne kształtowanie swoich poglądów, zgodnie z prawdą objawioną.

ks. Józef Zabielski, Białystok

Ks. Waldemar CHROSTOWSKI, *Papież — Pielgrzym. Jan Paweł II na znaczkach pocztowych świata 1978—1990*, wyd. II, Biblioteka Przeglądu Powszechnego 8, Oficyna Przeglądu Powszechnego, Warszawa 1991, s. 254 (w tym 100 s. ilustr.).

Zasługę wprowadzenia pierwszego znaczka do obiegu pocztowego — co miało miejsce 6 maja 1840 roku — przypisuje się Sir Rowlandowi Hillowi (1795—1879), nauczycielowi wiejskiemu, a następnie urzędnikowi w służbie pocztowej. Wynalezienie znaczka uznano za wydarzenie dużej wagi, skoro